

Alte Drucke

ENCHIRIDION || CHRISTIANAE INSTITUTIONIS in Concilio prouinciali Coloniensi editum, opus omnibus veræ pietatis cultoribus longe ...

Gropper, Johann

Parisiis, 1550

DE SACRAMENTIS NOVI TESTAMENTI.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150244

Amen.

Quoniam omnia prædicta verissima esse indubitata credimus, & quæ vel ad creationem vel redemptionem vel sanctificationem nostram pertinent, patrem cœlestem per filium, in & cum spiritu sancto operatum esse, & nobis certo obuietura per Dei misericordiam credimus: idcirco dicimus, Amen, quæ vox est sermonem cōfirmantis & ratum fore præcantis, hoc est ita certò fiat.

*Amen
quid.*

Soli DEO salutari nostro, per IESVM Christum Dominum nostrum gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omnia, & nunc & in secula seculorum. Amen.

DE SACRAMENTIS NOVI TESTAMENTI.

SACRAMENTI vocabulum variè accipitur: nam qui ad proprietatem latine vocis respiciunt, & ex ethnicis tantum scriptoribus verbi significationem petunt, sacramentum appellant iusiurandum seu obligationem numinis ac religionis interuentu confirmatam. Sed qui Biblia transtulerunt, ac ceteri sancti patres eam vocem accommodarunt, ad significandum id quod Græci mysterium dicunt, quod sacrum secretum aut religiosum arcanum dicere possumus. In qua tamè significatione interdum latius, interdum restrictius accipitur. Nam in genere accepto vocabulo, significat omne religiosum arcanum, seu omnem rem sacrā absconditam, etsi alterius rei signum non sit, uti dicimus sacramentum diuinitatis. Paulus Ephesiis scribens, ait, Deum nobis sacramentum voluntatis sue notum fecisse secundum beneplacitum suum, quod aliis generationibus non est agnitum, sed absconditum a seculis, nempe gentes esse concorporales & cōparticipes promissionis eius in Christo Iesu, in quo omnes habemus fiduciam ac accessum in cōfidentia per fidem ad ipsum. Itidem 1. Timoth. 3. Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne: nimirum ipsum Christum innuens, magnum esse pietatis sacramentum quod

*Quid sacramentum
significet
ethnicis.*

*Quid sacris scriptoribus.
Interdum
latius accipitur.*

*Eph. 2.
Per solum
Euangelium
discimus
voluntatem
Dei erga
omnes gentes
a prudentibus
huius seculi
abscon-*

*sum.
Interdum
restrictius
accipitur
sacramen-
ti vocabu-*

*Sacramē-
ta veteris
Testamē-
ti.*

*August.
cōtra Fau.
Manich.*

*li. 96. c. 13
Interdum
strictissi-
me.*

*Rom. 3.
Sept. ec-
cle. sacra-
menta.*

*Ber. in ser-
mo. in cō-
na domi-
ni. de ba-
ptis. et sa-
cramento
altaris.*

*Quodam
propter se
fiunt. quē-
dā propter
alia desi-
gnanda.*

*Christus
sacramen-
ta instituit
ut per hæc
nobis me-
deretur.
nosque si-
bi colliga-
ret.*

Rom. 1.

Ioan. 1.

Marci. 9.

quum sit filius Dei inuisibilis, manifestatus est in carne. Fre-
quentius verò sacramentum dicitur sacre rei signum, quod
eius similitudinem gerit cuius signum est, quemadmodum si-
gna & figuræ veteris Testamenti sacramenta appellantur, id
quod familiare est patribus. Sic Augustinus ait: Sacramenta
quæ obseruabantur ex lege, prænuntiatiua tantū fuisse Chri-
sti venturi. Denique quod ad propositum nostrum attinet, pa-
tres sacramenti vocabulum ad significandum peculiariter sa-
cramenta nouæ legis deslexerūt, ea scilicet quæ sunt signa vi-
sibilia inuisibilis gratiæ Dei, quæ Deus efficaciter & certo in
ipsis operatur, modo ritè nec indignè tractentur & accipian-
tur. Qui enim suis sacramētis se adfuturum promisit Deus,
mentiri seu fallere non potest.

Ad hunc ergo modum accepto vocabulo, septem numeran-
tur Ecclesiæ sacramenta, quæ sunt, Baptismus, Cōfirmatio, Eu-
charistia, Pœnitentia, Extrema vñctio, Ordo & Matrimonium.
Ex scripturis enim animaduertunt patres, hæc septem my-
steria rectè ac propriè sacramenta dici, quòd ita sint sensibi-
lia signa inuisibilis gratiæ Dei, ut & ipsius gratiæ quæ impar-
titur, imaginè gerant & causa sint: quod ut paulò notius fiat,
à rebus externis sumamus exemplum. Quædam sunt quæ in-
terdū propter se fiunt, interdū autem propter alia designan-
da, quatenus scilicet & dicuntur & sunt signa: quemadmodum
annullus interdum datur, non ut sit alterius rei nota, sed tan-
tum propter se: interdum vero datur uti cōgruum fidelitatis
signum, veluti quo dominus Vassallum de feudo inuestit. quo
scilicet accepto, Vassallus non solum de beneuolentia domini
seu beneficio accepto certus efficitur, sed & mutuum quod-
dam fœdus inter dominum & vassallum contrahitur, ut iam
dicere qui annullum accepit, possit: Non respicio annullum,
sed hæreditas est, quam quarebam. Eodem modo sentiendum
ac tenendum est (quod est huius rei caput) nempe dominum
nostrum Iesum Christum signa quædam delegisse, per quæ
Deus in virtute verbi sui peccatis nostris mederetur, & nos
quodammodo de gratia sua inuestiret ac fœdere spirituali si-
bi colligaret. Ita enim ipsi Deo optat. Max. semper visum est
subducere nos per sensibilia ad inuisibilia. Nam quæ est hu-
manarum mentium caligo, ex primorum parentum præuari-
catione in nos deriuata, nō potest homo ex seipso in Dei co-
gnitionem assurgere, aut dei voluntatem in remittendo pec-
cata ra-

cata ratione deprehendere, propterea deus semper & verbis & externis signis nobiscum egit. per quae nobis se manifestaret, suamque erga nos voluntatem indicaret. Atque ideo quum iam multifaria multisque modis deus olim loquutus fuisset in prophetis, consuluisseque verbo, lege, signis & prodigiis, nouissime nobis locutus est in filio suo, quem carne sumere, & crucem pro nobis subire voluit, ut in illum, tanquam in signum potentissimum à deo positum, similem nobis factum, visibilem ac palpabilem intueres. eundemque audientes, Deum in ipso agnoscere, Deo credere ac fidere, Deum denique super omnia diligere inciperemus. In ipso enim Dei potentia, sapientia & bonitas perfectissime, euidentissimeque resplendent, in quo habitatio plenitudo diuinitatis corporaliter. Et quo tandem signo Deus potentius ostendere potuit, nos sibi precipue curae esse, quam quod filium suum unigenitum pro nobis dedit, ut omnes qui credit in illum, non pereant, sed habeant vitam aeternam. Et quoniam tota virtus passionis Christi, quod ad nos attinet, in applicatione sita est, ut scilicet eam gratiam (quam nobis in ara crucis moriendo, promeruit Christus) participemus, dignatus est ipse quaedam post se sacramenta relinquere, quae suo verbo & promissione firmavit, ut sciremus per eorum legitimum usum, fructum suae passionis nobis efficaciter & certo communicari. Potuit quidem ille sine omni visibili forma gratiam suam nobis donare, sed quoniam carnales sumus, & ad spiritualia capessenda admodum tardi, quod animi robur, corporis vitiati mole ac operatione debilitetur ac distrahatur, à fide, spe, & charitate subinde coccidens: idcirco fragilitas carnis sub forma visibili reparanda, incitanda, erudienda, fouenda & confortanda erat. Et ne quis de horum visibilium sacramentorum virtute addubitaret, addidit Deus signo visibili, verbum promissionis: adhibuit quoque inter initia sacramentorum, visiones visibiles ac miracula, ut ea quae semel facta cernimus, per eundem Christi spiritum in sacramentis in dies fieri, fidei ardore credamus. Nam ut certa fide teneres, quum baptizaris, spiritum sanctum in te venire, Spiritus sanctus in colubae specie super Christum quum baptizaretur apparuit. Ut crederes, quum confirmaris, spiritum sanctum tibi ad robur dari, factus est in die Pentecostes spiritus vehemens, ac visa linguae dispartita: tanquam ignis, sedentes supra apostolos: & sic de ceteris quae euidentia signa quotidie replicari non est necesse, quum

E ij

Hebr. 1.
Grego.

Luc. 2.
Hebr. 2.
1. Ioan. 1.
Ioan. 3.
2. Petr. 1.
Ioan. 4. 1.
Roma. 5.
Coloss. 1. 2.
Ioan. 3.
1. Ioan. 3.
Ioan. 17.

August. lib. 3. de tri. cap. 4.
Ioan. 3.
Matth. 26.
Roma. 7.
Ephes. 5.
August. in Io. tra. 80.
August. in Psal. 109. 144.
Chryso. in Matt. homil. 12.
Matth. 3.
Marc. 1.
Luca. 3.
Acto. 1.

DE SACRAMENTIS

Ioan. 20. nobis sola fides sufficere debeat, quæ alioqui euanesceret, si
Grego. Christi verbo addito sacramento, absque euidenti miraculo credere detrectaremus.

Sunt ergo sacramenta noui testamenti principaliter instituta, ut sint certa & efficacia signa voluntatis & gratiæ Dei, in sensum externum incurrentia, admonentia & erudientia nos, ut quod foris in specie visibili geri cernimus, intus per Dei virtutē effici credamus. Constat enim sacramentū duobus, nempe elemento sensibili, uti signo & verbo. Verbum est inuocatio Trinitatis verbo pmissionis innixa. Elementum est aqua, oleū, & cætera eiusmodi. Quemadmodū vero verbum instrumentum est, quo Dei voluntas significatur, & apprehenditur, & p quod spiritus sanctus efficax est, sicut Paulus ait: Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Et iterum, Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti: Ita per sacramenta tanquā quedam indicia seu testimonia Dei (quibus testatur se nobis placatum propter Christum filium suum) spiritus sanctus efficaciter operatur salutem, & confert gratiam. In sacramento ergo non tantum elementum seu exteriorem speciem respicimus, sed magis verbum.

Vnde quum queritur, quomodo sacramenta visibilia operari possint in animā, seu partem hominis spiritualem & incorporalem, facile respondetur, virtutem sacramenti nō tribui seu ascribi elemento exteriori, sed Deū esse qui p bona sua voluntate per hæc sensibilia in verbo fidei gratiā inuisibilem operetur, quam promeruit Christus, ex cuius latere in cruce aperto, sacramenta nouæ legis fluxerunt. Quod ergo suprà diximus, sacramenta nouæ legis ita esse signa gratiæ, ut sint & causa, intelligendum est nō quod sacramenta propriè & per se sint causa efficiens, remissionis peccatorū seu collationis gratiæ: nam ad eum modū solus Deus iustificat, qui solus peccata remittit. sed q̄ sint causa, large sumpto vocabulo, quemadmodū causam rei dicimus, sine qua res fieri nō solet, quanuis sine ea fieri possit. Non enim (ut diximus) sic alligauit Deus potentiam suam sacramentis, ut sine illis gratiam suam donare nō queat, quanuis sine sacramentis, quum illis conceditur uti, minimè eam donet. Constat quidem per risque ab exteriori cōmunionē sacramentorum per præoccupationem mortis prohibitis, suam fidem & bonam voluntatem sacramēta (si licuisset) percipiendi, ad salutem sufficere.

Interim

Aug. cōt.

Fausl. lib.

19. ca. 16.

Magist. in

4. dist. 1.

ac triplici.

Augu. in

104. tract.

80.

Roma. 10.

Roma. 1.

Aug. con

tra Fausl.

li. 16. c. 14

Cypria. de

car. ope.

Chris. ser.

de baptis.

mo Chri-

sti.

Ephe. 5.

1. Pet. 3.

Ioan. 19.

Augu. in

Psal. 133.

Gerst. cō-

pen. tract.

3. art. 1.

Marc. 2.

Augu. in

Le. quæst.

28. lib. 23.

de trini. c.

7. li. 4. cō-

Interim tamen vis sacramentorum (quæ inenarrabiliter valet plurimum) cōtempta, sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas. Quare eatenus sacramenta gratiæ causa sunt, quatenus spiritus sanctus cōrundem effectū in nobis operatus fuerit: alioqui sine ipso spiritus opere sacramenta nullam in nobis efficaciam habent.

Hæc est ergo principalis causa institutionis sacramentorū nouæ legis, vt sint præsentissima remedia contra peccatum, & efficacia signa gratiæ Dei, quæ ipsorum dispensatione nō resistentibus fidei, & recipientibus non indignè, certissimè conferatur. Proindeque sic sunt signa, vt nō tantum signent, sed & sanctificent: vt hinc facile sit discernere sacramenta veteris legis à sacramentis nouæ legis. Illa enim vmbra futurorum fuerunt, vt significarent: quæ cum suo aduentu Christus impleuisset, ablata sunt, & ideo ablata, quia impleta. Hæc verò instituta sunt, virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora: vt non tantum significarent, sed & mundarent ac sanctificarent. Deinde (licet minus principaliter) sacramenta instituta sunt, vt sint signa memorialia passionis ac mortis Christi, signa quoque consolationis futuræ gloriæ. Denique signa excitantia in nobis fidē, ac cohortantia ad mutuam dilectionem, aliosque sanctos ac Christianos mores: quo argumento sæpe vtuntur sancti patres.

Aliam insuper institutionis sacramentorum causam diuus Augustinus recenset: In nullum (inquiens) nomen aut verū aut falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel sacramentorum visibilibus cōsortio colligentur. Quamobrem Dominus Iesus Christus leui iugo suo & leui sarcinæ nos subdens, sacramentis numero paucissimis obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit, de qua colligatione latius dictum est in explanatione symboli, circa articulos qui de ecclesia sancta catholica & sanctorum communione sunt.

Et vt reuertamur vnde digressi sumus, firmiter retinendū est, sacramenta his duobus consistere, videlicet verbo & elemento, tanquam partibus quibusdam substantialibus, quibus tamen ecclesia plerisque ritus, tam ad decorem honorēque sacramenti, quàm ad denotandum & docendū nos, quid in sacramento agatur, addidit: sine quibus licet verum sacramentum consistere quidem possit, modo ibi sint verbum &

tra Dona.
cap. 22.

Aug. con
tra Faust.
lib. 9. c. 11.
Aug. lib. 2
retracta.

Sacramen
ta cur insti
tuta sint.

Aug. con
tra Faust.
li. 19. c. 11.
13. 14. 16.

Aug. in
Psal. 73.

Aug. con
tra Faust.
lib. 19. c. 9

Aug. con
tra Faust.
lib. 19. ca.
11. de doc.
Chris. lib.
3. cap. 9.

Magist. in
4. dist. 1.

clementū, tamen quum eiusmodi ritus diuinorum mysterio-
rū pleni sint & magna cum ratione à patribus instituti, nepe
in excitationem fidei & charitatis, nequaquam contemnendi
1. Cor. 14. erunt: quin potius ex doctrina Pauli (qui iubet vt in ecclesia
omnia honestè, ordinatè, ac ad ædificationem fiant) maximè
circa sacramentorum dispensationem, ne vilescant vti fulci-
mēta pietatis diligentissimè ac acerrimè (nisi instans necessitas
prohibeat) retinendi sunt, tanquam catenulæ quædam eccle-
siastica vnitatis.

Sacramē. Quamquam verò hæc legis nouæ sacramenta præsentissima
ta noua l: remedia sint, quibus Samaritanus ille bonus vulnerato appro-
gis sunt re pinquās, & originalis & actualis peccati vulnerib⁹ medetur,
media cō. & corda nostra per operationē Spiritus sancti in verbo illumi-
tra pecca- nata, sanctificat, cōfortatque: non tamen omnibus vna est si-
torum. gnificatio, nō eadē dignitas aut virtus. Nam præter omnē cō-
Luca. 10. trouersiam, duo inter alia præcipua sunt, baptismus & eucha-
Angu. ad ristia. at singulis suū est verbū quod formale sacramenti qui-
Ianua. epi dem appellant: suum item signum re iexternæ & visibilis, in-
stola. 118. ternam & inuisibilem gratiam referens & adumbrans, quod
Itē de do- quidam materiale dicunt. Hoc verò omnibus est commune,
Etri Chri. quod minister seu sacramenti dispensator, non suū, sed Chri-
li. 3. cap. 9. sti personam refert, quemadmodum in expositione articuli
Duo sacra symboli Apostolici (qui de ecclesia catholica est) declarau-
mētā præ- mus. Tantum hic repetisse suffecerit, sacramenta nec bonorū
cipua. dispensatorum meritis ampliari, nec malorum (modò in ec-
Angu. su clesia cōsortio maneat) attenuari. Alia ratio est in hereticis.
per Ioan. Nam etsi apud hereticos sacramenta sint & ministrantur, ta-
de cōf. d. f. men nō præstantur ad remissionem peccatorum seu salutem,
4. c. baptis quodd extra ecclesiam sacramentorum efficacia esse non pos-
mus. sit. proindeque qui in hæresi quacunque vel schismate, in no-
Angu. de mine parris & filij & Spiritus sancti, baptismi sacramentū ac-
fide ad Pe. cepērit, integrum quidem sacramentum accepit, sed salutem
cap. 5. (quæ virtus est sacramenti) non habet si extra ecclesiam
catholicam sacramentum non habuerit. Debet ergo ad ecclesiā
redire, non vt sacramentum baptismi iterum accipiat, sed vt
ecclesiæ reconciliatus, in societate catholica vitam accipiat.
Et vt quæ diximus magis perspicua fiant, de singulis sacramē-
tis speciatim dispiciemus, idq; eo ordine, vt primo, de verbo
Ordo tra- sacramēti: secundo, de exteriori elemēto: tertio, de cæteris ri-
tationū. tibus, quos ecclesia ad sacramenti vsum addidit: quarto, de ef-
fectu &

fectu & virtute cuiuslibet, quinto, de accedentium adfectu, sexto, de cuiusvis ministerio, idque quàm fieri potest, breuissimè dicturi sumus.

DE BAPTISMI SA-

CRAMENTO.

BAPTISMVS GRAECA VOX EST, significans tinctionē seu lotionē. Quobrem vocabulum in genere acceptum, etiā ad lotionem rerum externarum accommodatur, sicut Marc. 7. legimus, Pharisei & omnes Iudei à foro venientes, nisi baptizentur, non comedunt. Et alia multa sunt, quae tradita

sunt, eis seruare, & baptismata calicum & vrceorum & aramentorum & lectorum. Transfertur item ad calicem passionis dominicae & mortis eiusdem. Marc. 10. Potestis baptismō quo ego baptizor baptizari? id est, sanguinem fundere & supplicium mortis meae sustinere? Et Lucae 11. Baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor vsquedum perficiatur? id est, patiendum mihi est pro salute generis humani, id quod summe desidero. Sed quod ad propositum nostrum attinet, pro lauacro regenerationis accipitur, quod est omnium sacramentorum primum, & ianua qua in ecclesiam & ad cetera sacramenta peruenitur.

IN baptismo duo sunt, verbū & elementum. Verbū est ipsa Inuocatio trinitatis, huic diuinae promissioni innixa: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, quae peragitur hisce verbis à Christo traditis, videlicet, Ego baptizo te in nomine patris, & filii, & spiritus sancti. In quod quidē verbū in primis intueūdū est. In aqua enim verbū mundat. Detrahe verbū, & quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbū ad elementum, & fit sacramentum. Vnde ista tanta virtus aquae, ut corpus tingat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur aut pronunciat, sed quia creditur. Nā & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Propterea dixit Apostolus: Christus dilexit ecclesiam, & tradidit seipsum pro ea, ut eam sanctificaret, mundas eam lauacro aquae in verbo. Mundatio igitur nequaquā fluxu & labili tribuatur elemento, nisi accederet verbum quo accedente fit sacramentum, quod perinde se habet atque visibile verbum.

E iij

*Baptismi
vocabulū
quid signi-
ficet.*

*Baptismus
ianua i ec-
clesiam.*

*Baptismi
partes.*

*Aug. in
Ioan tra-
cta. 80.*

*Item in
Ioan. tra-
cta. 53.*

*Aug. con-
tra Fau. li.
19. c. 16.*

*Ephe. 5.
Aug. con-
tra Fau. li.
19. c. 16.*